

Šeši TTST katedros dešimtmečiai

E. Manstavičius

(VU MIF, MI)

Palanga, 2021 m. rugsėjo 15 d.

(V. Dichavičienės, V. Naujiko, A. Skūpo, V. Stakėno ir
H. Jasiūno vardo Lietuvos matematikų muziejaus
nuotraukos)

Nušviesta knygoje – Bronius Riauba ir N. Vasiliauskaitė,
Senojo Vilniaus universiteto matematikos istorija (VU, 2012):

Mykolas POLINSKIS-PELKA (1785–1848) dėstė tikimybių
teoriją 1823–1824 m.

Zigmantas REVKOVSKIS (1807–1893) – 1829 m.

1829 m. balandžio 10 d. Vilniaus imperatoriškajame
universitete įsteigiama

TIKIMYBIŲ TEORIJOS KATEDRA

1830 m. tikimybių teorijos paskaitų programa recenzuojama
Peterburgo MA

Pristatė Michailas Ostrogradskis (1801–1862)

1832 m. gegužės 1 d. universitetas uždaromas.

Šiuolaikinė istorija:

Prasidėjo Profesoriumi Jonui KUBILIUI tapus rektoriumi 1958; Fizikos ir matematikos fakultete (1944–1965) (Dekanu 1958–1964 buvo doc. V. KYBARTAS, o prodekanu – doc. A. RAUDELIŪNAS).

Tęsėsi 1965–1978 Matematikos ir mechanikos,
1978–1999 Matematikos,
1999 – iki dabar Matematikos ir informatikos fakultetuose.

Katedros, 1960 metai:

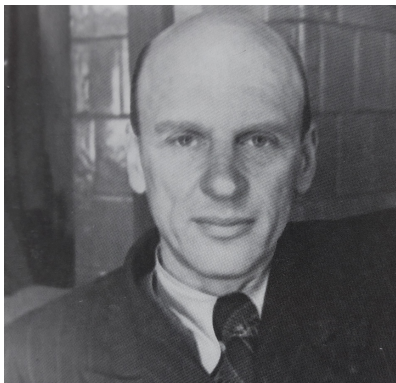
- **Matematinės analizės**, 1944–1964 ved. prof. Z. ŽEMAITIS (1884–1964);
- **Geometrijos** (1960 - Geometrijos ir aukštosios matem.), nuo 1944–1982 ved. prof. P. KATILIUS (1903–1995);
- **Bendrosios matematikos** 1945–1960 ved. doc. G. ŽILINSKAS.

Rektorius Jonas KUBILIUS

Rektorius Jonas KUBILIUS
(dail. V. Ciplijauskas, Henriko Jasiūno vardo Lietuvos
matematikų muziejus)

Doc. Gerardas ŽILINSKAS (1910–1968)

Doc. Alfonsas RAUDELIŪNAS (1929–2018)

1960 m. Bendrosios matematikos katedra pertvarkoma į dvi:

- **Skaiciavimo matematikos** katedrą
(Vedėjai: G. Žilinskas (1960–1962), P. Golokvosčius (1962–1967), Romualdas UŽDAVINYS (1968–1973),...)
- **Tikimybių teorijos ir skaičių teorijos** katedrą (TTST)
(ved. prof. J. Kubilius).

Priežastys ir motyvacija:

- Taikomosios matematikos specialistų poreikis Sovietų Sąjungoje
- Studentų skaičiaus augimas
- Spartus Kubiliaus mokslinės mokyklos brendimas.

TSRS ir JAV lenktynės kosmoso ir karinėse programose, Lietuvoje statomos karinio-pramoninio komplekso „pašto dėžutės”,

...

VU 1959 m. FMF studijose įvesta populiaris **skaičiavimo matematikos** (vėliau TTST kat. – **teorinės kibernetikos**) specializacija;

MA Fizikos ir matematikos inst. 1960 m. pradedamas statyti skaičiavimo centro priestatas, kuriame 1962 m. patalpinama BESM-2M;

VU 1963 m. atsiranda lempinė MINSK-14.

Pavadinimas *Tikimybių teorijos ir skaičių teorijos katedra*
natūraliai suderino puoselėjamą

Tikimybių teorijos ir matematinės statistikos tyrimų kryptį
ir

Profesoriaus J. Kubiliaus mokslinius interesus.

Tokia katedra – neįgyvendinta J. LINIKO svajonė;
ją turėjo prof. E. WIRSING'as Ulmo universitete.
Kur dar?

TTST kat. pirmieji darbuotojai:

- J. Kubilius – vedėjas profesorius, valandininkas
- Asistentai: A. Aksomaitis, J. Banys, H. Jasiūnas, R. Uždavinyš
- Vyr. dėstytojai: A. Raudeliūnas, A. Matuliauskas, A. Miliušas
- V. Statulevičius – vyr. dėst. antraeilėse pareigose nuo 1960

Doc. Henrikas JASIŪNAS (1925–2015)

ir

doc. Mindaugas MAKNYS (1944–1992)

(buvę katedros ved. pavaduotojais)

Prof. Vytautas STATULEVIČIUS (1929–2003)
(dail. V. Karatajus)

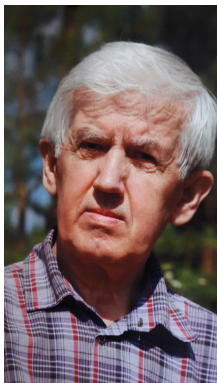
Doc. Pranciškus Alfonsas MATULIAUSKAS (1931–2020)

Vėliau įsijungę:

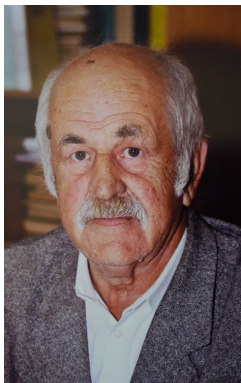
- E. Misevičius – nuo 1961 m.
- A. Bikelis – nuo 1964 m.
- J. Kruopis – nuo 1965 m.
- H. Markšaitis – nuo 1965 m.
- G. Misevičius – nuo 1966 m.

Doc. Juozapas Edvardas MISEVIČIUS (1938–2010)

Doc. Hamletas Vladislavas MARKŠAITIS (1937–2020)

Prof. Julius KRUOPIS (1941–2018)

Pirmojo penkmečio disertacijos:

Vadovas prof. J. Kubilius:

- 1962, R. Uždavinyš
- 1963, V.G. SPRINDŽIUK (1936–1987), Kęstutis BULOTA (1929–1990)
- 1964, Jonas VAITKEVIČIUS (?), Algimantas Algirdas MITALAUSKAS (1933–1995)
- 1965, Jonušas Adolfas URBELIS (1927–2015), Zigmąs JUŠKYS (1925–1979), A. BIKELIS

Mokslinių tyrimų **TEMATIKA**:

Metrinė, algebrinių skaičių ir tikimybinė skaičių teorijos bei tikimybių teorija.

Vladimir SPRINDŽIUK (1936–1987)

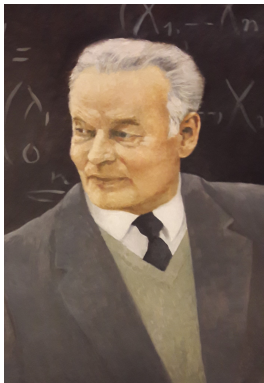
Kartu **MII** augo ir prof. V. Statulevičiaus (dr. 1959 m.) mokinių grupė:

A. Raudeliūnas (dr. dis. 1962),
P. SURVILA ir B. RIAUBA (1963),
A. ALEŠKEVIČIENĖ, minėtas A. Mitalauskas (1964),
L.A. VILKAUSKAS (1965),
...

MII augimo tempai buvo nemažesni.

Jau 1966–1970, kasmet bent porą V. Statulevičiaus mokinių gindavo disertacijas.

TTST katedrai talkinęs B. GRIGELIONIS tapo dr. 1963 m. ir habil dr. 1969 m.

Prof. Bronius GRIGELIONIS (1935–2014)
(Dail. G. Kličius)

Matematikų profesionalų skaičiaus augimą nulėmė:

- *Deimančiukų paieška*
(Jaunųjų matematikų olimpiados (resp. nuo 1952), studentų būreliai, individualus darbas)
- Kubiliaus seminaras (nuo 1955 m.)
- organizacinės priemonės
(KPI grupių formavimas, siuntimas aspirantūrai į kitus centrus)

1967 m. ir 1968 m. matematikų diplomus gavo KPI grupių studentai, po aspirantūros ženkliai papildę gretas.

1967–1980 katedroje pradėjo dirbti:

- V. PAULASKAS (habil. dr. 1978)
- R. LAPINSKAS
- F. MIŠEIKIS
- R. KUDŽMA
- M. MAKNYŠ
- P. VAITKUS
- E. MANSTAVIČIUS (habil dr. 1994)
- R. UŽDAVINYS (1973 m. perkeltas iš Skaičiavimo matematikos k-os)
- E. STANKUS (habil. dr. 2007)
- A. LAURINČIKAS (habil. dr. 1990)
- A. RAČKAUSKAS (habil. dr. 1995)
- ... MII bendradarbiai, kurie nuolat talkino katedrai

TTST katedra, 1979 m.

Daug TTST katedros absolventų pateko į MII.
Katedros kolektyvas nuolat buvo kitų mokslinių grupių plėtros bazė.

- **1971 m. įsteigta Taikomosios matematikos katedra**
Vedėjas Algimantas Bikelis pasikvietė J. Kruopį ir E. Misevičių;
po aspirantūros – R. Kudžmą ir P. Vaitkų.
- **1981 m.** Vygantas PAULAUSKAS į Matematinės analizės katedrą išsiveda ir A. Račkauską.
- **1976 m.** Feliksas MIŠEIKIS tampa VU Skaičiavimo centro vadovu (vėliau vėl dirbo TTST ir kitose katedrose).
- Kolegų tėkmė į kitas katedras nenutrūko ir vėliau (Matematinės statistikos, Ekonometrijos ir Matematinės informatikos kat. papildymai).

Pedagoginis darbas iki 1991 m.

Matematikų rengimas pagal Sovietų Sąjungos tipines programas

Katedros specializacijos:

- Teorinės kibernetikos
- Tikimybių teorijos ir matematinės statistikos
- Algebros ir skaičių teorijos (pedagoginis profilis, lietuvių, vėliau rusų kalba).

Bendrieji dalykai – pagal Fichtengolco, Kurošo, Markuševičiaus, Gnedenkos,... vadovėlius.

Su pasirinktiniais kursais labai pagelbėjo 1985 m. atėjusi iš SC Vanda BIKELIENĖ,

MII mokslininkai, dirbę antraeilininkais - Donatas SURGAILIS, Bronius GRIGELIONIS,...

Pirmieji originalūs vadovėliai:

- 1970 m., J. Kubilius – *Realaus kintamojo funkcijų teorija*
- 1980 m., J. Kubilius – *Tikimybių teorija ir matematinė statistika* (2 leid. 1996)
- 1985 m., A. Matuliaskas – *Algebra*
- 1978 m. E. Misevičius išvertė V. Rudino *Matematinės analizės pagrindus*.

Per pirmuosius 40 metų TTST katedroje diplominius darbus parašė 429 absolventai (žinomi tikimybininkai, E. VILKAS, V. MATULIS, ...),
73 tapo mokslų kandidatais.

TTST katedra, 1989 m.

TTST katedra, 2000 m. rugsėjis

(Romas Kačinskaitės, Jolitos Ignatavičiūtės ir Rasos Šleževičienės (Steuding) buvimas nutraukoje rodo, kada Antanas Laurinčikas tapo *genetiniu* Šiaulių matematikos tėvu)

TTST katedra, 2001 m.

XXI a. katedros bendradarbiai ir doktorantai tęsė tyrimus tikimybių teorijoje ir skaičių teorijoje.

Išskirtinos kryptys:

- Analizinė ir tikimybinė Dirichlet eilučių teorijos (A. LAURINČIKAS, R. GARUNKŠTIS,...)
- Algebrainių ir transcendentinių skaičių teorijos (A. DUBICKAS, P. DRUNGILAS,...)
- Atsitiktinių struktūrų teorija (EM,...)

TTST katedros mokslininkai pelnė eilę projektų grantų ir akademinį laurų.

Visą 60-ies metų laikotarpį katedros veikla buvo plati:

- Jaunųjų matematikų olimpiados (J. Kubilius,... , A. Dubickas)
- Neakivaizdinė jaunųjų matematikų mokykla (H. Jasiūnas, A. Matuliasuskas)
- Kubiliaus (LMD) seminaras, LMD veikla
- *Lietuvos matematikos rinkinio, Lithuanian Mathematical Journal* ir kitų užsienio žurnalų redkolegijos
- Konferencijos, nusipelniusios atskiro paminėjimo.

Konferencijos (kartu su kolegomis)

- Lietuvos matematikų draugijos;
- Visasąjunginis pasitarimas tikimybių teorijos ir matematinės statistikos klausimais, 1960 m. Vilniaus tarptautinės konferencijos nuo 1973 m. kas 4/5 metai;
- Visasąjunginės skaičių teorijos – Palangoje 1965(6?) m. ir Vilniuje 1974 m.;
- Tarptautinės konferencijos Profesoriaus J. Kubiliaus jubiliejams paminėti, nuo 1991 m. kas 5-eri metai;
- Prestižinė 27-oji *Journées Arithmétique* (Vilnius, 2011 m.) – A. Dubicko nuopelnas.

Pirmosios Palangos konferencijos dalyviai, 1991 m.

Šeštiosios Palangos konferencijos dalyviai, 2016 m.

Tarptautinių konferencijų Profesoriaus J. Kubiliaus jubiliejams
paminėti darbai
(Išleisti 1992, 1997, 2002, 2007, 2012, 2017)

Keitėsi katedros vedėjai, bet gyvenimas nenutrūko

- 1992 – 2005 vedėjas EM,
- 2005 – 2016 – prof. Antanas LAURINČIKAS,
- nuo 2016 m. – prof. Artūras DUBICKAS.

Steigiant Ekonometrijos,
Matematikos ir informatikos metodikos
bei Matematinės informatikos katedras
netekta aktyviai dirbančių kolegų,

bet nuolat pasipildyta jaunas talentais,
kurie irgi plaukė toliau...ir grįžta.

Šiame a. katedroje apginta per pusšimtį daktaro disertacijų.

ISTORIJĄ KURS JAUNIMAS!